

საქართველოს ეკონომიკის მეტამორფოზები

ეკონომიკის ტრანსფორმაციულ პროცესებზე
ზემოქმედების ენდოგენური (შიდა) ფაქტორები

წერილი მესამე

კვაზისაბაზრო ეკონომიკის ძირითადი ნიშნები

წინა წერილებში აღინიშნა, რომ საქართველოში ეკონომიკის ტრანსფორმაციის შედეგად ჩამოყალიბდა და არაეფექტიანად ფუნქციონირებს კვაზისაბაზრო ეკონომიკა.

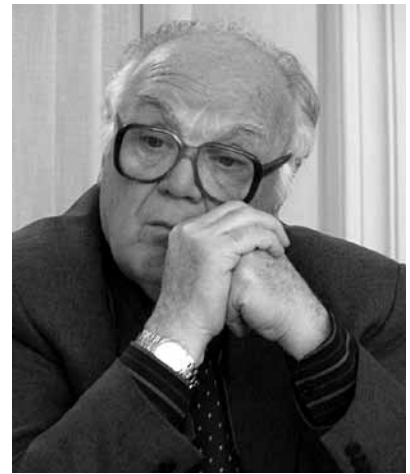
როგორია მისი ნიშნები? იგი „საბჭოთა სოციალიზმის“, „ველური კაპიტალიზმის“, განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკურ სისტემათა ფუნქციონირების ცალკეული პრინციპებისა და მექანიზმების „გაერთიანებით“ (დაჯგუფებით) შეზღუდულ პერიმეტრზე (სივრცეში) წარმოიქმნა და „ჰიბრიდულ“ წარმონაქმნად ჩამოყალიბდა, რომელიც დღემდე არსებული ეკონომიკური სისტემებისაგან ყოველმხრივ განსხვავდება და სიტუაციის (პოსტსოციალისტური პერიოდის) თავისებურებების, აგებულების (ფორმირებადი და ფუნქციონირებადი სტრუქტურა), საზოგადოებრივ ურთიერთობათა გარდაქმნების ხასიათთან ცვალებადი ადეკვატურობით გამოირჩევა და ისტორიული ანალოგი არა აქვს.

ბუნებრივია, ასეთი სისტემის (კონგლომერატის) ძირითადი შემადგენლები (ელემენტები) დეფორმირებულია. მაგალითად, **კაპიტალის** დიდი ნაწილი წარმომავლობის გამო (პრივატიზაციის კრიმინალური ასპექტები) აღწარმოებამი რეალურად არ მონაწილეობს. ძირითადი და საწარმოო ფონდების, მიწის დიდი ნაწილი კონსერვაციაშია. წარმოების ფაქტორი – **შრომა (სამუშაო ძალა)** ახალ რეალობასთან ადაპტირებული არ არის. კაპიტალის არაეფექტიანად

გამოყენების გამო წარმოების პროცესის განახლება, თუნდაც მარტივი აღწარმოების დონეზეც არ ხდება და კვალიფიციურ შრომაზე (განსაკუთრებით რეალურ სექტორში) მოთხოვნაც მცირდება, რაც სამუშაო ძალის დისკვალიფიკაციას განაპირობებს. წარმოების ისეთი ფაქტორი, როგორცაა მენარმეობრივი უნარი, შეიზღუდა და არახელსაყრელი ბიზნეს-გარემოს გამო თვითგანვითარების პოტენციურ შესაძლებლობებს არ იყენებს. **ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირება** (როგორც განვითარების ფაქტორი) დროის მოთხოვნებს ჩამორჩა და ეროვნული ეკონომიკის სტრატეგიული ამოცანების გადაწყვეტას არასისტემური ხასიათი აქვს. **ცოდნა**, როგორც განვითარების ინტეგრირებული ფაქტორი ეკონომიკის ეროვნულ თავისებურებებს არ ითვალისწინებს. ზოგად კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომებით განისაზღვრება ეკონომიკის განვითარების ორიენტირები და სტრატეგია.

ეკონომიკის გაჩანაგების ფონზე გაღრმავდა სოციალური დიფერენციაციის პროცესი. სხვა ქვეყნებისგან განსხვავებით, საქართველოში ღარიბთა უდიდესი ნაწილი განათლებული და ადრე პროფესიული ჩვევების (გამოცდილების) მქონე ადამიანები არიან. მათი დღევანდელი ყოფა პროფესიის, რწმენის დაკარგვას, ფსიქოლოგიურ სტრესს, საბოლოოდ საზოგადოებრივ და მორალურ დეგრადაციას იწვევს.

ეკონომიკური ენთუზიაზმი როგორც ეკონომიკური ინტერესებისა და ქცევის გაძლიერების თანამდევ

ნოდარ ჭითაშვილი

ეკონომიკის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი, ყურნალ
„ბიზნესი და კანონმდებლობის“
სამეცნიერო საბჭოს წევრი

მოვლენა, ფაქტობრივად, ჩაკედა. საზოგადოების ყველაზე შეჭირვებული ნაწილი, დეფორმირებული საბაზრო მექანიზმების გავლენით სკეპტიკურად უყურებს თვით საბაზრო პროცესებზე ეროვნული ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივებს. **რეალურ ეკონომიკაში კონკურენტული (კლასიკური გაგებით) გარემო არ შექმნილა, რაც ამუხრუჭებს საბაზრო მექანიზმების (ინსტრუმენტების) მოქმედებას, აკნინებს სტიმულირების (მოტივაციის) როლს, ზღუდავს თავისუფალ არჩევანს. ქვეყანაში კერძო საკუთრება (როგორც ასეთი) და სახელშეკრულებო ურთიერთობები, მყარად არ არის დაცული (სუბიექტური ინტერესების გავლენას განიცდის).** განსაზღვრული არ არის რეალური ეკონომიკის განვითარების და შესაბამისად ინვესტიციების პრიორიტეტებიც. 2007 წელს პირდაპირი ინვესტიციების მხოლოდ 1% იყო გათვალისწინებული სასიცოცხლო მნიშვნელობის დარგის – სოფლის მეურნეობის განვითარებაში. ეკონომიკის განმსაზღვრელი დარგები (რომლებიც უზრუნველყოფენ ეროვნული მეურნეობის სიცოცხლისუნარიანობას) ღრმა კრიზისში არიან. მაგალითად, მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა. ქვეყანაში სამრეწველო პროდუქციის წარმოების 3/4 ორ დარგზე – სასურსათო პროდუქციისა და ელექტროენერჯის წარმოებაზე მოდის (მათი მოცულობის მკვეთრად შემცირების ფონზე).

სამრეწველო პოტენციალი შემცირდა. მრეწველობის ზვედრითი წილი მშპ 1990 წლის 23%-დან 2007 წელს

13,3%-მდე დაეცა. ნიშანდობლივია, რომ აღნიშნული მაჩვენებელი ესტონეთში 25,5%, აზერბაიჯანში – 36%, რუსეთში 57%-ს შეადგენს.

ეროვნული ეკონომიკის სტრუქტურის დეფორმირებას სექტორების მიხედვით დასაქმების მაჩვენებლებიც ადასტურებს. სოფლის მეურნეობაში მუშაობს დასაქმებულთა 55%, მრეწველობაში – 9,3%. ეს მაჩვენებელი ესტონეთში 5,3 და 34%, ლატვიაში – 12,1 და 25,8%, უკრაინაში – 19,4 და 24,2%, რუსეთში 10,2 და 29,8 პროცენტია. ბიზნესის განვითარების დაბალ დონეს გვიჩვენებს ის, რომ დაქირავებულთა რიცხვი ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის მხოლოდ 30% შეადგენს, ხოლო დასაქმებულთა რაოდენობაში 35%. ეს მაჩვენებელი ესტონეთში – 90%, ლატვიაში – 88%, ლიტვაში – 85%, უკრაინაში – 80%, რუსეთში – 92%, მოლდავეთში 63 პროცენტია. საქართველოში დიდია თვითდასაქმებულთა წილი. ეს ნიშნავს იმას, რომ კერძო სექტორის როგორც დამსაქმებლის როლი მნიშვნელოვანი არ არის, იგი განვითარების დაბალ დონეზეა.

სოფლის მეურნეობაში (სადაც 55% დასაქმებული) მთლიანი შიდა პროდუქტის მხოლოდ 11% იქნება. ყოველწლიურად მცირდება ნათესი ფართობები, საშუალო მოსავლიანობა და მეცხოველეობის პროდუქტიულობა. საშუალოდ ერთ ძროხაზე წლიური წველადობა 1000 ლიტრამდეა (სომხეთში 1965 ლიტრი, რუსეთში 3221 ლიტრი და ა.შ.).

ჩამოყალიბების სტადიაშია მინის ბაზარი. აღსანიშნავია, რომ მინაზე საკუთრების კანონი მთლიანად გერმანულ მოდელზეა აგებული, სადაც იგნორირებულია საქართველოში მინათსარგებლობის უნიკალური გამოცდილება. სოფლის მეურნეობას სახელმწიფოსაგან მინიმალური მხარდაჭერაც არა აქვს. მას არ გააჩნია საკრედიტო რესურსები, ლიზინგისა და სხვა ფორმების გამოყენების შესაძლებლობაც. სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის აბსოლუტურ უმრავლესობას მინის შესყიდვის სახსრები არა აქვს. მინა, ფაქტობრივად, სასპეკულაციო საგნად იქცა, რაც ზნეობრივ-ეკონომიკური თვალთახედვით საშიშ სასიათს იძენს, რადგანაც წარმოების განსაკუთრებული ფაქტორი – მინა – სასურსათო პროდუქციის წარმოების შემცირების მიზეზი შეიძლება გახდეს.

აღსანიშნავია ისიც, რომ კერძო საკუთრებაში არსებული მიწების მნიშვნელოვანი ნაწილი გამოუყენებელია. მაგალითად, 2007 წელს ქვეყანაში დანიშნულებით გამოუყენებელი იყო სახნავის თითქმის 60%. შექმნილ

ვითარებაში ხორბლის და ცხოველური წარმოების პროდუქციის მწარმოებლები კონკურენციას ვერ უწევენ იმპორტიორებს. უკანასკნელ წლებში ქვეყანაში აგრარული სექტორის განვითარება მნიშვნელოვნად შეაფერხა რუსეთის ტრადიციული ბაზრის დაკარგვამ. ევროპის შიდა ბაზარზე კი ქართული პროდუქციის დამკვიდრება ბევრ სირთულეებთანაა დაკავშირებული (პირველ რიგში ევროპულ სტანდარტებთან თავსებადობის პრობლემა).

როგორც აღინიშნა, 2008 წელს იმპორტი 4-ჯერ სჭარბობდა ექსპორტს. ექსპორტში ისევ წამყვანია შავი ლითონების ჯართი. 2007 წელს იგი შეადგენდა 96,8 მლნ აშშ დოლარს (7,8). ხოლო მსუბუქი ავტომანქანების ექსპორტმა 70,2 მლნ აშშ დოლარი (5,7%) შეადგინა. არც ერთი არ არის ეკონომიკის ზრდის შედეგად მიღებული საქონელი.

საბიუჯეტო შემოსავლების ზრდაში მნიშვნელოვანია წლების მანძილზე შექმნილი სახელმწიფო ქონების პრივატიზაციით მიღებული შემოსავლების წილი. მაგალითად, 2005-2008 წლებში „ავრესიული პრივატიზაციის“ შედეგად მიღებულია 2 მლრდ მეტი ლარი. სულ პრივატიზაციით მიღებულია 3 მლრდ ლარი (1990 წელს ქვეყანაში ძირითადი ფონდების ღირებულება შეადგენდა 40 მლრდ მანეთს).

ქვეყანაში საგარეო ვალის ზრდის ტენდენცია ჩამოყალიბდა. 2008 წლის ბოლოს მან 2485,8 მლნ აშშ დოლარს მიაღწია (წინა წელთან შედარებით გაიზარდა 710 მლნ დოლარით). საგარეო ვალი 2008 წელს ექსპორტის მოცულობას 1,6-ჯერ სჭარბობდა. ქვეყნის საგარეო ვაჭრობაში უარყოფითი სალოდ 4,5 მლრდ დოლარს აღემატება. 2008 წელს დოლარიზაციის კოეფიციენტი 75%-ს შეადგენდა.

იმის მიუხედავად, რომ ქვეყნის საბანკო სისტემა ორგანიზაციულად თანამედროვე საბაზრო პრინციპებზე ფუნქციონირებს და მომსახურების მაღალი კულტურით გამოირჩევა, იგი მთავარ დანიშნულებას, ხელი შეუწყოს წარმოების გაფართოების სტიმულირებას, არ პასუხობს. რეალური ეკონომიკა (მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა) ხელსაყრელი საკრედიტო რესურსების გარეშე დარჩა. საბანკო კრედიტების დიდი ნაწილი გამოყენებულია სამომხმარებლო (ავტომობილები, საოჯახო ტექნიკა და ა.შ.) და ბინათმშენებლობაზე. შემთხვევითი არ არის, რომ 2007 წელს იმპორტის სტრუქტურაში მსუბუქ ავტომობილებზე მოდიოდა 7,1% (369 მლნ აშშ დოლარი), რაც 8-ჯერ აღემატებოდა 2003 წლის შესაბამის მაჩვენებელს.

ქვეყნის ეკონომიკური სისტემა არ არის ორიენტირებული მწარმოებლობასა და ეფექტიანობაზე, გრძელვადიანი ზრდის ფაქტორებზე (ინვესტიციები რეალურ სექტორში, საშუალო ძალის ფორმირება, განათლება და ა.შ.). ამასთან, არსებითად დამოკიდებულია გარედან მხარდაჭერაზე (ინვესტიციები). ყოველივე ამის შედეგად, ბუნებრივია, ეროვნული ეკონომიკა ეფექტიანი თვითრეგულირების რეჟიმში ვერ ფუნქციონირებს.

ამრიგად, ქვეყანაში როგორც ფორმით, ასევე შინაარსით ფუნქციონირებს ეკონომიკური სისტემა, რომელიც დეფორმირებულ საბაზრო მექანიზმებს ეფუძნება, ამიტომ მისი სიცოცხლისუნარიანობა, თვითგანვითარების პოტენციალი ვერ უზრუნველყოფს ხანგრძლივი ეკონომიკური კრიზისიდან გამოსვლას და ეკონომიკური ზრდის ახალ ტრაექტორიაზე გადასვლას.

როგორც ჩანს, ერთის მხრივ, სისტემური ეკონომიკური კრიზისი, მისთვის დამახასიათებელი ნიშანთვისებებით (წარმოების დაცემა, უმუშევრობა, სიღარიბე და ა.შ.), მეორეს მხრივ, კრიზისიდან გამოსასვლელად ობიექტური ფაქტორების არსებობა (საბაზრო, თუმცა სუსტი მექანიზმები, ინტეგრაციულ პროცესებში ჩართვა, ხელსაყრელი გეოეკონომიკური პირობები, შეფარდებითი უპირატესობის გამოყენების პოტენციალი, საბაზრო მექანიზმების ტენდენციები და სხვ.) ლოგიკურად აყენებს ეკონომიკის ეფექტიანობის ამაღლების სტრატეგიულ ამოცანას.

სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლების აუცილებლობა

ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ზემოთ მოცემული ანალიზი ადასტურებს იმას, რომ ეფექტიანობის ამაღლება საგანგებო პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური ამოცანაა. ეს განპირობებულია რიგი მიზეზ-ფაქტორებით. როგორც აღინიშნა, ქვეყანაში დეფორმირებულია საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფერო. სოციალურ-ეკონომიკური გარემო მიუახლოვდა იმ ზღვარს, რომლის იქით უფსკრულის ორი ნახტომით გადალახვის მცდელობა შეიძლება პრაქტიკულ მოქმედებად გადაიქცეს და ფატალური შედეგი გარდაუვალი გახდეს. ამიტომ ეფექტიანობის ამაღლების ამოცანა ფორმით საგანგებოა, გლობალურ სივრცეში რეალური შანსია (გზა) ეროვნული თვითმყოფადობის გადარჩენისა, შინაარსით კი ისტორიულია (საეტაპოა)

და გულისხმობს ქვეყნის გადასვლას ეკონომიკის ჰუმანიზაციის ადეკვატურ ტრანსფორმაციაზე. ეს გარდატეხის ეტაპია ახალი (ჯერ კიდევ ბოლომდე ამოუხსნელი ეპოქის) დასაწყისია, ზოგადის და კერძოს, მთელისა და ნაწილის, ფორმისა და შინაარსის, დღევანდელობისა და მომავლის შეჯერებაა, მათი თავსებადობის გამოცდაა.

იმისათვის, რომ სწორად განისაზღვროს სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლების გზები, საჭიროა ეკონომიკური განვითარების მიღწეული დონის ანალიზთან ერთად ახალი გარემოებების (ფაქტორების) გათვალისწინება. კერძოდ, ადრე საქართველოში განვითარების ორიენტორად მიჩნეული იყო განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკური მოდელი, მათი ფუნქციონირების პრინციპები, გამოცდილება. მას შემდეგ, რაც საქართველოში დამკვიდრდა საბაზრო თუმცა სუსტი მექანიზმები, ძლიერდება საბაზრო იდეოლოგია (მენტალიტეტი), ქვეყნის ეკონომიკა თანდათანობით მკვიდრდება ინტეგრაციულ პროცესებში (როგორც ზემოთ აღინიშნა, 2008 წელს საქართველოს 128 ქვეყანასთან ჰქონდა საგარეო სავაჭრო ურთიერთობები), ახალი სტრატეგია, ბუნებრივია, ქვეყნის განვითარების მიღწეული დონიდან უნდა განისაზღვროს და ორიენტაცია პოსტინდუსტრიული განვითარების ზოგად მოდელზე უნდა ავიდეთ, რათა მას რეალურად მიესადაგოს განვითარების ეროვნული თავისებურებანი. ადრე, როგორც აღინიშნა, ეს მოთხოვნა ირღვეოდა, რამაც თავისი განსაკუთრებული დიდი დასავა ეროვნულ ეკონომიკას (კონგლომერატობა). ამიტომ განვითარების ახალი სტრატეგიის განსაზღვრისას სამი ძირითადი ასპექტი უნდა დავანახოთ. **პირველი, როგორია დროში მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნებიდან ჩვენი ეკონომიკის ჩამორჩენა (ჩვენი აზრით, საქართველო ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებს სულ მცირე ორი თაობით ჩამორჩება. მდგომარეობის შეფასებისას უნდა დავყვარდნოთ მარჯვენა მხარე კომპლექსურ სისტემას (ეკონომიკური, სოციალური, მენტალური, მორალურ-ზნეობრივი და სხვა). მეორე, როგორია დასავლეთის განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკის ტრანსფორმაციის ფუძემდებლური პრინციპები, რას გვიჩვენებს მათი ე.წ. პოსტინდუსტრიული ეპოქის ეკონომიკური სისტემის ფორმირება-ფუნქციონირების პირველი ნაბიჯები (გამოცდილება), როგორია ეკონომიკის ჰუმანიზაციის ტენდენციები, რამდენად თავსებადია მომავლის მოდელში კერძოს, კო-**

ლექტიურისა და სახელმწიფოს ერთმანეთისაგან თვისებრივად განსხვავებული ინტერესები. მესამე, როგორი დოზით შეიძლება ეროვნული ტრადიციების, მეურნეობრიობის პრინციპების, მენტალიტეტის შეზავება (სინთეზი) ზოგადსაკაცობრიო მოთხოვნებთან.
ეს რთული ამოცანებია.

ეკონომიკური განვითარების „ბარჯევის“ სტრატეგია

სუვერენული ქვეყნის ეკონომიკის განვითარება არ შეიძლება წარმართოს ერთხელ და სამუდამოდ არჩეული კონცეფციებითა და მიმართულებებით. სტრატეგიული ხედვებითა და ლოკალური გამოცდილებით. იცვლება ცხოვრება (ეკონომიკა, მორალი, პოლიტიკა), ახალი გარემოებებით ღრმავდება ტრანსფორმაციული პროცესები, ძლიერდება ეკონომიკის სოციალიზაციის ტენდენციები და ა.შ. ამიტომ ეკონომიკას უნდა ჰქონდეს სწრაფად ცვალებად სიტუაციასთან ადაპტირების უნარი. იგი ცოცხალი ორგანიზმია, მისი სიცოცხლისუნარიანობის გაძლიერების ყველა საშუალება თავის დროზე და საჭირო დოზით, ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესების შესაბამისად უნდა იქნას გამოყენებული. როგორც ზემოთ მოცემული ანალიზიდან ჩანს, საქართველო ამკარად განიცდის ინტეგრაციული პროცესების მარეგულირებელი სტრუქტურების გავლენას. იმის გამო, რომ სახელმწიფო ატარებდა (ატარებს) პასიურ სოციალურ-ეკონომიკურ პოლიტიკას, იგი გარედან შემოთავაზებულ „თამაშის წესებს“ (ეროვნული ეკონომიკის რეგულირების ფუძემდებლურ პრინციპებს) უყოყმანოდ აღიარებს (აღიარებდა), თუმცა მათ ეფექტიანად ქვეყნის ინტერესების გათვალისწინებით არ იყენებდა (ე.წ. ჰუმანიტარული და სხვა სახის მიზნობრივი დახმარების არამიზნობრივად გამოყენება). თანამედროვე პირობებში ეკონომიკის განვითარებაზე ბუნებრივია განმსაზღვრელ გავლენას ახდენენ გარე ეკონომიკური ფაქტორები – მაგალითად, **მდგრადი დემოკრატია, განათლება, ჯანმრთელობა, ინფრასტრუქტურა და ა.შ. ადამიანი ცენტრალური ფიგურაა არა მხოლოდ ეკონომიკურ პროცესებში, არამედ საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მთელ სისტემაშიც. ამიტომ მისი პოტენციალის თანმიმდევრულად, დროის მოთხოვნების შესაბამისად განვითარებამ ხელი უნდა შეუწყოს სოციალურ-ეკონომიკურ პროცესებზე ზემოქმედების ფაქტორთა სწორად შერჩევასა და გამოყენებას. ეს კი განვითარების**

რთული პროცესის მიმართ ახალ მიდგომებს, მასშტაბურ ხედვას და მოცემულ დროში ლოკალური ამოცანების გადაწყვეტისათვის მზადყოფნის უნარს გულისხმობს.

მომავალში მაინც სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლებას საფუძვლად უნდა დაედოს ეკონომიკური მიზანშეწონილობის პრინციპი, რომელიც ფაქტობრივად განისაზღვრება ერთი მხრივ, ქვეყნის ბუნებრივ-საწარმოო, შრომითი რესურსებით, მეურნეობრივი თავისებურებებით, დემოგრაფიული სტრუქტურით, გეოეკონომიკური მდგომარეობის, ეკონომიკური პოტენციალით და ა.შ. და, მეორე მხრივ, მსოფლიო სამეურნეო პრაქტიკით ჩამოყალიბებული ტრადიციებით, სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობათა განვითარების პრინციპებით, რეგიონული თავისებურებებით, ტენდენციებით.

საბაზრო ურთიერთობებზე გარდამავალ პერიოდში საქართველოში, როგორც აღინიშნა, უხეშად ირღვეოდა ზემოთ დასახელებული მოთხოვნები და ეს არ იყო შემთხვევითი. პოსტსაბჭოთა ქვეყნების ეკონომიკური განვითარება წარმართა გარედან შემოთავაზებული ცალმხრივად გააზრებული (პოლიტიკური ასპექტის უპირატესობა) რეკომენდაციებით (რჩევებით), რომელთა განხორციელება ხდებოდა (ხდებოდა) ეკონომიკური პროცესების ერთმანეთისაგან გამიჯვნით და არა ერთიანი, მთლიანობითი სისტემა-მექანიზმის გამოყენებით. კომპლექსურობა აკლდა (აკლია) ეკონომიკის ტრანსფორმაციას, როგორც განსაკუთრებულ მოვლენას და მრავალნახნაგოვან პროცესს.

იმისათვის, რომ დაჩქარდეს ეკონომიკური კრიზისიდან გამოსვლა, მიზანშეწონილია შედგეს საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების კომპლექსური პროგრამა და უახლოეს მიზნად განისაზღვროს მშპ-ს მოცულობის რეფორმამდელი დონის (1990 წლის) მიღწევა (2008 წლის შედეგებით, ეს მაჩვენებელი შეადგენდა 1990 წლის შესაბამისი დონის 70%).

ეკონომიკური ზრდის დასახული მიზნის მიღწევისათვის საჭიროა გარე და შიდა ფაქტორების, სახელმწიფოებრივი და ეკონომიკური მექანიზმების, მეთოდების კომპლექსურად ამოქმედება. მიზნის შესაბამისად უნდა განისაზღვროს მიზანს დაქვემდებარებული ამოცანები, რომლებიც განისაზღვრება ეტაპობრივად. მაგალითად, როგორი იქნება ფულად-საკრედიტო, სამრეწველო, აგრარული, სოციალური, საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკა, როგორ უნდა შეიცვა-

ლოს საგადასახადო სისტემა, როგორ მივალნევთ სახელმწიფო ვალების მომსახურების სრულყოფას, ეკონომიკაში სახელმწიფო სექტორის ეფექტიანობას, სახელმწიფო დაკვეთის როლის გაძლიერებას, საინვესტიციო კლიმატის გაუმჯობესებას, საექსპორტო პროდუქციის ზრდას, ორგანიზაციულ-მმართველობითი ოპტიმალური სტრუქტურების ფორმირება-ფუნქციონირებას, ეკონომიკის კრიმინალიზაციის წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტიანობას და სხვ.

რატომ კომპლექსური პროგრამა?

ჯერ-ერთი, პროგრამა სტრატეგიული მართვის უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტია. ამასთან, დიდი და ყოველმხრივი (პოლიტიკური, ეკონომიკური, ორგანიზაციული) ძალისხმევაა საჭირო იმისათვის, რომ დაიძლიოს ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში დაშვებული ჩამორჩენა და თვისებრივად ახალ პრინციპებზე ეკონომიკური ზრდის მყარი საფუძველი მომზადდეს. ეს ამოცანა მოითხოვს სისტემურ-პროგრამულ მიდგომას.

მეორე, პროგრამაში უნდა აისახოს ლოგიკური კავშირი დასახულ მიზანსა და მისი მიღწევის რესურსულ და ორგანიზაციულ ფაქტორებს შორის (პოლიტიკური მიზნის ეკონომიკური და ორგანიზაციული უზრუნველყოფა). რეალურად შეფასდეს რამდენად სწორად არის გამოყენებული ადგილობრივი პირობები, რამდენად კომპლექსურადაა გათვალისწინებული გარე და შიდა პოტენციალის ამოქმედება.

მესამე, პროგრამა უნდა დაამტკიცოს პარლამენტმა, რაც იმას მიაჩნებს საყოველთაო და მობილიზებული დოკუმენტის (მიზნის) სტატუსს საზოგადოებისთვის იგი გახდება მაკროეკონომიკური და რეგიონული განვითარების სტრატეგიისა და ტაქტიკის მართებულობის შეფასების საფუძველი გამჭვირვალობის მაღალი ხარისხით, რაც სახელმწიფოს პროგრამაში მონაწილე სხვა სუბიექტებს აიძულებს სიტუაციების შესაბამისი იმპულსები მისცენ ეკონომიკის კრიზისიდან გამოყვანას, იმოქმედონ არა ქრესტომათიული დოგმებით, არამედ არსებული რეალობის სასურველი (პროგრამით განსაზღვრული) მიმართულებით გარდაქმნის პრაგმატული ამოცანებით.

მეოთხე, პროგრამაში შესაძლებელია მეთოდოლოგიურად სწორად განისაზღვროს მიზნის განხორციელების ორგანიზაციული სისტემა – თანმიმდევრულობა, ეტაპობრივი ხასიათი, მიზნისა და რესურსების შესაბამისობა, პასუხისმგებლობა, მონი-

ტორინგი, საჭიროებისას პროცესების რეგულირებაში კორექტივების შეტანა, ახალი რესურსებით ჩანაცვლება, სოციალური პარტნიორობის ინსტიტუტის, რომელიც ხელს უწყობს სამოქალაქო თანხმობის წინამძღვრების მომზადებას, ეფექტიანი გამოყენება.

მეხუთე, ცნობილია, რომ სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სამი ძირითადი წყარო არსებობს: **კაპიტალური დაბანდების ზრდა შიდადაგროვებით**, რისი საშუალებაც დღეს ქვეყანას არა აქვს, **ბანკის კრედიტები**, რომელთა რესურსები ძალიან მწირია; **უცხოური ინვესტიციები**, რასაც სწორად გააზრებული ეკონომიკური იდეოლოგია სჭირდება. კერძოდ ის, რომ ინვესტიციები გამოიყენებოდეს პრიორიტეტების მიხედვით. ამას წინ უნდა უსწრებდეს შესაბამისი მიმართულებების მიხედვით საინვესტიციო პროექტების დამუშავება და მათში ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესების სრულად გათვალისწინება. ასეთ შემთხვევაში პროგრამული მიდგომა იძლევა საშუალებას ობიექტურად და სტრატეგიული ამოცანების პოზიციიდან შეფასდეს ინვესტიციების მიზნობრივი მიმართულება, ეფექტიანობა და მათი დაკავშირება ეკონომიკური ზრდის ეტაპობრივ ამოცანებთან.

მექექვე, კომპლექსური პროგრამის ერთ-ერთი უპირატესობა ისაა, რომ გარედან შემოთავაზებული „ლიბერალიზმის“ პრინციპები ეროვნულ ინტერესებს აღექვმდებაროს. ეს იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, თუ სახელმწიფო შესარულებს ტრანსფორმაციული პროცესების წარმმართველის ფუნქციას. ამის აუცილებლობას ადასტურებს ის, რომ ახლად შექმნილი საბაზრო ინსტიტუტები ჯერ კიდევ სუსტია, ამასთან, მათ მყარი ტრადიციებიც არა აქვთ. ამიტომ ინტეგრაციული პროცესების ინტენსივობის კვალობაზე ყოველთვის უკანა პლანზე იქნება, რაც ქვეყნის სტრატეგიულ განვითარებას მნიშვნელოვნად შეაფერხებს. გარდა ამისა, სუსტი საბაზრო სუბიექტები კონკურენციის დისკრიმინაციული პირობებით ლიბერალური ეკონომიკის იდეოლოგიის წნეხს ვერ გაუძლებენ და ეფექტიანი საბაზრო ურთიერთობათა ფორმირების პროცესი ქრონიკულად კრიზისულ მდგომარეობაში აღმოჩნდება. **ანგარიში უნდა გაენიოს იმ ტენდენციას, რომ თანამედროვე პირობებში აუცილებელია ქვეყნის განვითარების შესაძლებლობების ახლებურად დანახვა და გამოყენება არა მხოლოდ საკუთრივ, არამედ მსოფლიო განვითარების ძირითადი ტენდენციების თვალსაზრისით. ყველა ზემოთ აღნიშნული და სხვა**

საკითხების, პოლიტიკური მოვლენების, ეკონომიკური პროცესების ერთმანეთთან ლოგიკურ კავშირში განხილვა და ერთიანი სტრატეგიით მათი ყველაზე ეფექტიანად გადაწყვეტა შესაძლებელია კომპლექსური პროგრამებით.

გრძელვადიანი მიზნობრივი პროგრამების შედგენასთან დაკავშირებით ყურადღებას იმსახურებს „ნიუანსი“, რაც დემოკრატიის განვითარების პროცესში ნეგატიური ფაქტორის როლს ასრულებს. ნებისმიერი ხელისუფლება თავს არიდებს გრძელვადიან სტრატეგიაზე მუშაობას, განვითარების შესაბამისი პროგრამების შედგენას და ამას ხსნიან იმ უზრალო მიზეზით, რომ ხელისუფლების დრო ერთობ „შეზღუდულია“ პერსპექტივების კომპლექსურად განსაზღვრისათვის. ხელისუფლება გარდაამაგალ პერიოდში ხშირად იცვლება, ამიტომ ორიენტაცია მოკლე პერიოდის პრობლემებზეა აღებული. უფრო სწორად, როგორი პიარ-კამპანიებით შეიძლება ე.წ. ოპერატიული საკითხების (ძირითადად პირადი კეთილდღეობის) გადაწყვეტა. ეს „ნიუანსი“ განვითარებაში ისტორიული ეტაპების თავისებურებების ამოვარდნას იწვევს, საბოლოოდ კი ახანგრძლივებს ჩამორჩენას. ეს საშიში ტენდენცია, რაც უკანასკნელ წლებში რეალობის გამომხატველია, ხელს უწყობს გრძელვადიანი სტრატეგიის უგულვებლყოფას, ხელნაქნეულობის განწყობის გაძლიერებას, გლობალური და ლოკალური განვითარების დაშორიშორებას, რაც საბოლოოდ ქვეყნის მომავლისათვის საშიშ მიუქარას წარმოადგენს.

პროგრამული მიდგომა ყოველისმომცველი და ყველაზე საიმედო მეთოდია მსოფლიოსა (მოთხილს) და ქვეყნის (მოთხილს ნანხილს) განვითარების პრინციპების, თავისებურებათა გათვალისწინებისა და თავსებადობის შეფასებისათვის, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავებული დონეების გამოთანაბრების პროცესების სწორად წარმართვისათვის.

იმისათვის, რომ დაჩქარდეს „გარღვევის“ სტრატეგიის კომპლექსური პროგრამის შედგენა, საჭიროა რამდენიმე ორგანიზაციულ-მმართველობითი ხასიათის საკითხის გადაწყვეტა. პირველ რიგში, საჭიროა სახელმწიფოს კომპეტენტური კომისიის შექმნა, რომელსაც სიტუაციის მნიშვნელობის გათვალისწინებით უხელმძღვანელებს სახელმწიფოს პირველი პირი. სახელმწიფო სტრუქტურებთან ერთად კომისიაში უნდა გაერთიანდნენ მეცნიერების, პრაქტიკოსებისა და

საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენლები. კომისიის მიერ შემუშავებული პროგრამის პროექტი უნდა გახდეს საზოგადოების საყოველთაო განხილვის საგანი. პროგრამის რეალიზაციის მიზნით საჭიროა ეკონომიკის განვითარების და ფინანსთა სამინისტროების ფუნქციების დაკონკრეტება და მათი საქმიანობის წარმართვა პროგრამული მიდგომების პრინციპებით. ამასთან, უნდა დაზუსტდეს რეგიონული და ადგილობრივი ორგანოების კომპეტენციები. პირველ რიგში, უნდა გაიმიჯნოს ცენტრალური და რეგიონული მმართველობითი ორგანოების საკუთრება და ეკონომიკური ფუნქციები. განისაზღვროს ადგილობრივი თვითმმართველობის სტატუსი. ჩვენი აზრით, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს სოფელს, მის პოლიტიკურ, სოციალურ-ეკონომიკურ და ორგანიზაციულ განვითარებას. სოფლებს შორის უნდა გაიმიჯნოს საზღვრები, სოფელს უნდა ჰქონდეს საკუთარი ქონება და ფინანსური წყაროები. ჰყავდეს წარმომადგენლობითი ორგანო (საკრებულო ან სხვა ფორმით). არჩევითი უნდა იყოს სოფლის თავკაცი. **უნდა ვივარაუდოთ, რომ თითოეული სოფლის (როგორც ტერიტორიის) განვითარება მომავალში მოხდება მიზნობრივი პროგრამების მიხედვით, რაც არსებითად ხელს შეუწყობს არა მხოლოდ ეკონომიკის განვითარებას, არამედ მომსახურების მიწოდების სრულყოფას, თვითმმართველობის პასუხისმგებლობის გაფართოებას მოსახლეობის საზოგადოებრივი პროცესების რეგულირებაში (განსაკუთრებით სოციალურ-ეკოლოგიური პრობლემების გადაწყვეტაში) აქტიურად ჩართვას, რაც პოლიტიკური დემოკრატიის გაფართოების ერთ-ერთი მთავარი პირობაა.**

„გვეყო ბატონებო, ჩვენი ანწყოსი და მომავლის ბედის სხვაზედ მიგდება, ჩვენი ვაჭირების, გულისტკივილის და წადილის პატრონი ჩვენვე უნდა ვიყვნეთ“

(ილია)

ახლა მაინც, როცა უხვად ვიძიებთ დაშვებული შეცდომების პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ და ზნეობრივ შედეგებს, ისტორიული გაკვეთილებიდან სათანადო დასკვნების გაკეთება გვეძრთება. მოვალენი ვართ სწორად განვსაზღვროთ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის მოდელი. **ამ ამოცანის გადასაწყვეტად აქტიურად უნდა ამოქმედდეს ეროვნული მეცნიერება (რომელიც თვითიზოლაციის გზას ადგას) და მთელი საზოგადოება (მისი არა მხოლოდ „აგრესიული**

ნაწილი“, არამედ ჩრდილში მყოფი ინტელექტუალური ძალაც). ქვეყანამ, როგორც აღინიშნა, სხვადასხვა ეკონომიკური სისტემა (მოდელი) გამოსცადა. მსოფლიოს პოზიტიურ და ნეგატიურ გამოცდილებასაც ვიცნობთ. პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ ერთმანეთისაგან განსხვავდება ერთიანი საბაზრო იდეოლოგიის საფუძველზე მოქმედი ეკონომიკური სისტემებიც, რაც გამოწვეულია ბევრი გარემოებებით (ქვეყნის ტრადიციები, ეკონომიკური დოვლათის განაწილების მექანიზმები, გარე არაეკონომიკური ფაქტორები: მორალი, რელიგია და სხვ.).

ის, რომ ბუნებაში ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის მზა მოდელი არ არსებობს, რომ იგი ჩვენვე უნდა შექმნათ საზოგადოების დიდი ნაწილისთვის, მხოლოდ „უზრის გადაბრუნების“ შემდეგ გახდება ცნობილი. სამწუხაროდ, დღესაც, საზოგადოებაში ისევ გამოითქმება მოსაზრებები ამა თუ იმ ქვეყნის ეკონომიკური სტერეოტიპის (მოდელის) გამოყენების მიზანშეწონილობის შესახებ.

ამჟამად ჩვენს საზოგადოებაში არსებული ძირითადი შეხედულებანი შეიძლება 3 ჯგუფად წარმოვიდგინოთ.

ეკონომიკური ლიბერალიზმის მხარდებნი

„ეკონომიკური ლიბერალიზმის“ მხარდებნი (უკანასკნელ წლებში სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა ამ იდეოლოგიას ეყრდნობოდა და მას პრაქტიკაში ძალდატანებით ნერგავდა). ცდილობენ XXI საუკუნეშიც ეკონომიკური განვითარების წარმართვად მექანიზმად „უხილავი“ ხელი (XVIII-XIX-XX (20-იანი წლების) საუკუნეების ფენომენი) დაამკვიდრონ და საბაზრო მექანიზმი ლიბერალიზაციის საბოლოოდ კი ეფექტიანობის მთავარ პირობად (გარანტიად) გამოაცხადონ. სახელმწიფოს სოციალურ-ეკონომიკური როლი კი **აღამ სმიტისეული** წარმოდგენებით (საკანონმდებლო ბაზის შექმნა, დავების გადაწყვეტა და სხვ.) განისაზღვროს. ნიშანდობლივია, რომ ასეთ მიდგომას ეფუძნება **„ვამინგტონის კონსესუსით“** განსაზღვრული კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური ორიენტაციები, რაც მთელი ისრულით აისახა ახალ დოქტრინაში, **„შოკური თერაპია“**, რომელიც ფაქტობრივად იყო სოციალისტური ეკონომიკური სისტემის ძირფესვიანად ამოძრკვის რევანშისტული იდეოლოგია. როგორც საქართველოში, ასევე სხვაგანაც დადასტურდა, რომ აღნიშნული თეორიული მიდგომებით ნასაზრდო-

ებმა სახელმწიფო პოლიტიკამ დამანგრეველი ფაქტორის როლი შეასრულა და მას უნდა „ვუმაღლოდეთ“, რომ დღეს საქართველოს ეკონომიკას მატერიალური, ეკონომიკური და ორგანიზაციული მოქმედების საფუძველიც არ გააჩნია. აღსანიშნავია, რომ ამ იდეოლოგიის წარმატებულ მაგალითად აშშ-ს ეკონომიკურ სისტემას მიიჩნევენ. ეს სწორი არ არის. აშშ ეკონომიკური სისტემა მართალია ბიზნესის მიზნად მაქსიმალური მოგების მიღების პრინციპს, მკაფიოდ გამოკვეთილ ინდივიდუალიზმის ფილოსოფიას ეფუძნება, კონკურენციას განიხილავს ეკონომიკური განვითარების აგრესიულ გზად, მაგრამ ამასთან ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირება ასრულებს სტრატეგიული განვითარების მთავარი წარმმართველის ფუნქციებს. ეს თავისებურება სამწუხაროდ, თითქმის ყველას გამოორჩა საქართველოში.

მოსახლეობის კეთილდღეობა

საზოგადოების დიდი ნაწილი დარწმუნებულია, რომ ევროპის თანამედროვე ქვეყნების მრავალმხრივი გამოცდილების შესაბამისად უნდა შეიქმნას სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა, რაც ავტომატურად უზრუნველყოფს **მოსახლეობის კეთილდღეობას.**

ნიშანდობლივია, რომ ეკონომიკის ევროპული სისტემის საფუძველია კორპორატიულობის პრინციპებზე დამყარებული პროტესტანტული ეთიკა. აღნიშნული სისტემა საზოგადოების მსხვილი ჯგუფების ინტერესების კონსენსუსს ეფუძნება (ბიზნესის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესების დაცვა ნინასწარ არის გაცნობიერებული). ამიტომ იქმნება შესაბამისი მექანიზმები სოციალური სტაბილურობისათვის. ამ სისტემაში კონკურენცია განიხილება, როგორც თანაბარი შესაძლებლობების გარანტი. ამასთან, ევროპის ქვეყნების ეკონომიკური სისტემებიც ერთმანეთისაგან განსხვავებულია.

ასეთ დროს ქვეყანაში ფორმირებადი საზოგადოებრივი აზრის უყოყმანოდ (ხშირად ილუზიებით) მხარს უჭერს ევროპულ ფასეულობებს, მათ შორის ისეთსაც, რომელიც უცხო ქართული მენტალიტეტისთვის. ხშირად არ ვითვალისწინებთ იმას, რომ ქართული ფეოდალის აზიური კომპონენტი რეალობა და ქვეყნის წარსულში ძლიერად აქვს ფესვები გადგმული. ასევე ქვეყანას ისტორიული განვითარების უნიკალური გეოპოლიტიკური მდგომარეობით დიდი უპირატესობა აქვს, რაც მისი აზიური ნაწილისაგან მონყვევით საერთო დინამიზმს და-

კარგავს და მისი განვითარების უნიკალურ როლს არსებითად დააკნინებს. ეროვნული მენტალიტეტის უმთავრეს წყაროს – მართლმადიდებლობის ფუძემდებლური პრინციპების (მათ შორის, ეკონომიკურის) გაკლენა განუზომლად დიდი და ისტორიული სივრცის თვისებასაც გულისხმობს. როცა გლობალურ სივრცეში შედის ქვეყანა (ობიექტური აუცილებლობა) ეროვნული ფენომენის ბევრი ახალი კომპონენტი მოძრაობაში მოდის (ადაპტირების უნარი) და ცალკეულ შემთხვევებში ქვეყნის განვითარების სტრატეგიასაც განსაზღვრავს. ნაწილი კი „მთვლემარე“ მდგომარეობაში რჩება და მათი ამოქმედება დროის ფაქტორით, მოცემულ ვითარებაში განვითარების ლოგიკით, ინტერესების თავსებადობის ხარისხით განისაზღვრება.

**რომაელი უცხოური
ეკონომიკური მოღვაწე
აპირჩიოთ?**

საზოგადოების ერთი ნაწილი ფიქრობს, რომ რამდენადაც ჩვენი ახლო წარსული სოციალისტური მეურნეობრიობაა, ყველაზე მისაღები შეიძლება იყოს ჩინეთის გამოცდილება, სადაც ერთმანეთთან კარგად არის შეხამებული კერძოს (ტრადიციული გაგებით კაპიტალისტური) და სახელმწიფოებრივი ინტერესები (ფართო გაგებით სოციალისტური). რა შეიძლება ითქვას ასეთი მიდგომის მიმართ? თავის დროზე გარკვეული პირობებით (საბჭოთა კავშირის ერთიან სივრცეში) შეიძლებოდა გარდაქმნების მსგავსი მოდელის გამოყენება, მაგრამ დღევანდლობაში ჩინური გამოცდილების უშუალოდ გადმოტანა უფრო რომანტიზმია, ვიდრე პრაგმატული მიდგომებით ქვეყნის განვითარების სტრატეგიის განმსაზღვრელი ფაქტორი (მიმართულება).

საქმე ისაა, რომ გარკვეულწილად ჩინეთის, ვიეტნამის და აზიის სხვა ქვეყნების გამოცდილების ფესვები „კონფუციანური კაპიტალიზმიდან“ მოდის. ამ მიდგომის მთავარი იდეა ის, რომ ადამიანი წარმოადგენს განვითარების არა თვითმიზანს (როგორც ეკონომიკურ ლიბერალიზმში), არამედ, იგი კოლექტივის ნაწილია. ნიშანდობლივია, რომ კონფუციანური კაპიტალიზმის თეორია დაედო საფუძვლად „იაპონური მენარმეობის ბიბლიას“, რომლის მიხედვით, მოგების მიღების ძლიერი სურვილის გარეშე შეუძლებელია ხალხის კეთილდღეობის ამაღლება. თუ არ განვავითარებთ მენარმეობა, ვერასოდეს მივალნენთ ეროვნულ აყვავებას. მეორე მხრივ, ეროვნული აყვავება არ გაგრძელდება დიდხანს, თუ იგი არ ეყრდნობა

ბა სიკეთისა და სამართლიანობის ზნეობრივ პრინციპებს. ამრიგად, კეთილდღეობის წყაროდ აღიარებულია ადამიანი. აქედან გამომდინარეობს დასავლეთისაგან განსხვავებული გაგება კონკურენციისა. აღმოსავლეთ აზიაში იგი განიხილება, როგორც მეტოქეობა, რომელშიც იგულისხმება „თანარსებობა“, „თვითაყვავება“. მოქმედებს პრინციპი „საკუთარ სარგებელზე ზრუნვა, პარტნიორის სარგებელზე ზრუნვა“. ეს ფილოსოფია ძირშივე ეწინააღმდეგება დასავლეთის გაგებას.

ასეთ ვითარებაში კითხვას, რომელი უცხოური ეკონომიკური მოდელი ავირჩიოთ, ჩვენი აზრით, უნდა გაეცეს ერთადერთი პასუხი: არც ერთი. საქართველოს მომავალი სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა აშშ, რუსეთის, ჩინეთის, ევროპის თუ სხვა ქვეყნების თარგზე არ გამოიჭრება. ამას მსოფლიოს განვითარების ლოგიკაც ადასტურებს.

ამასთან ისიც უნდა გავიცნობიეროთ, რომ კლასიკურმა კაპიტალიზმმა, აგრეთვე საბჭოთა სოციალიზმმა, როგორც კაცობრიობის განვითარების კონკრეტული ეტაპების ისტორიულ-ეკონომიკურმა ტიპებმა, მეტნაკლებად პოზიტიური როლი შეასრულეს საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სხვადასხვა სფეროში. ნიშანდობლივია ისიც, რომ ორივემ, ფაქტობრივად, თავისი ისტორიული ფუნქცია ამოწურა და ინტეგრაციულ ურთიერთგანპირობებულობის, ურთიერთშეღწევის დაჩქარებულ პროცესში ხელი შეუწყო ახალი ტიპის შერეული ეკონომიკის წანამდგრების ჩამოყალიბებას. მსოფლიო „მესამე გზით“ ვითარდება. მისთვის დამახასიათებელია მკაფიოდ გამოკვეთილი სოციალური მიმართულება მომავალში სოციალური ეკონომიკა – პოსტინდუსტრიული ეპოქის ეკონომიკური სისტემის ტიპი. იგი სამ მთავარ მექანიზმს ეყრდნობა: საბაზრო სისტემას, ეკონომიკის სახელმწიფოებრივ რეგულირებას და სოციალურ მდგრადობას (რაც გულისხმობს საზოგადოებისა და ეკონომიკის სოციალური სტაბილურობის მუდმივ აღწარმოებას).

იმისათვის, რომ საქართველოს მომავალი ეკონომიკური სისტემა სწორად გავიაზროთ, აუცილებელია რამდენიმე პრინციპული მოთხოვნის შესრულება. უპირველეს ყოვლისა, მსოფლიო გამოცდილება, ქვეყანაში განვითარებული პროცესები, განსაკუთრებით მისი თანმდევ სოციალური მოვლენები და წინააღმდეგობრივად ფორმირებადი საზოგადოებრივი მენტალიტეტი ეროვნული რაკურსით განვიხილოთ და ქვეყნის თვითმყოფადობის მომავალთან მიმართებაში გავიცნობიეროთ. გასათვალისწინებელია ის, რომ ვერც ერთი ეროვნული ეკონომიკა მსოფლიო ინტეგრაციული პროცესების მიღმა (ეკონომიკური გლობალიზმის გარეთ) ეფექტიანად ფუნქციონირებას ვერ შეძლებს. ამასთან, გვერდს ვერ აუვუვლით ეროვნული ეკონომიკური სისტემების ფორმირება-ფუნქციონირების მსოფლიოში არსებულ მდიდარ გამოცდილებას.

ერთი რამ ცხადია, მომავალი ეკონომიკური სისტემის ფორმირების საფუძველი ეროვნული ფენომენი უნდა იყოს. სისტემის განმსაზღვრელ კრიტერიუმებად შეიძლება ვაღიაროთ ადამიანის ცხოვრების ხარისხი (მიზანი), ეკონომიკური თავისუფლება (სოციალურ-პოლიტიკური ფაქტორი), მყარი სოციალური გარანტიები (პოლიტიკური ფაქტორი), ძლიერი სამართლებრივი და სოციალური სახელმწიფო (ორგანიზაციულ-მმართველობითი ფაქტორი), რასაც შეუძლია შექმნას ეკონომიკური და სოციალური წესრიგი (სოციალური ეკონომიკა) და მისი ეფექტიანი ფუნქციონირების გარემო, დაიცვას საზოგადოების განვითარების ელემენტებს შორის წონასწორობა (პროგნოზირება, პროგრამირება, სტრატეგიული დაგეგმვა) და საერთოდ ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესები (ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნება-განმტკიცება).

ჩვენი აზრით, ზემოთ აღნიშნული მიდგომებით უნდა ჩამოყალიბდეს ეროვნული ეკონომიკის კრიზისიდან გამოსვლის დაჩქარებისა და ახალი ტიპის მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების ტრაექტორიაზე გადასვლის ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი სტრატეგია. ეს საშუალებას მოგვცემს ქვეყნის პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ერთიანი და მთლიანი პროცესი (როცა მთელი უფრო მეტია, ვიდრე ნაწილები ჯამი) წარმართოს ერთიანი კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომებით.

ეროვნული ეკონომიკური სისტემის (მოდელის) შექმნა მომავლის საქმეა. იგი ხანგრძლივ პერიოდს და შესაბამის ხელსაყრელ პირობებს მოითხოვს. ერთი რამ ცხადია, მოდელი ეროვნული თანხმობის, საზოგადოებრივი კონსენსუსის საფუძველზე უნდა შეიქმნას.

ეს მოხდება იმ შემთხვევაში, თუ ქვეყანა საკუთარი „გაჭირვების, გულისტკივილის და წადილის პატრონი“ თვითონ იქნება.